ТАҚРИЗИ РОҲБАРИ ИЛМӢ

ба диссертатсияи номзадии Раҷабзода Дилшод Амиралӣ, дар мавзуи "Хусусиятҳои педагогии, мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир " барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) дар кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ иҷро шудааст.

Раҷабзода Дилшод Амиралӣ соли 2004 Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айниро хатм намуда, соли 2013 ба аспирантураи ҳамин донишгоҳ дохил шуд ва фаъолияти илмӣ-тадқиқотии худро дар мавзӯи Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир " оғоз намуд. Аз соли 2004 фаъолияти педагогии худро дар кафедраи анатомия ва физиологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ идома медиҳад.

Бояд қайд намоям, ки Раҷабзода Дилшод Амиралӣ дар раванди фаъолияти тадқиқотӣ худро ҳамчун унвонҷӯи меҳнатдӯст, босабру субот ва соҳиби маҳорати баланди илмӣ нишон дод.

Раҷабзода Д.А. маводи заруриро, ки адабиёти соҳавии педагогӣ, психологӣ ва иҷтимоӣ-педагогиро дар бар мегирад, бодиққат интихоб ва ҷамъоварӣ намуда, таҷрибаи кофии гузаронидани тадқиқоти илмиро оид ба масъалаи мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ва нақши он дар раванди иҷтимоишавии шахсият андӯхтааст. Ӯ дар раванди фаъолияти илмӣ-тадқиқотӣ усулҳои гуногуни таҳқиқот, аз ҷумла мушоҳида, суҳбат, пурсиш, таҳлил ва ҷамъоварии маълумоти эмпирикиро аз худ намуда, натиҷаҳои бадастомадаро мавриди таҳлил ва хулосабарорӣ қарор додааст. Бо вуҷуди ҳаҷм ва мураккабии масъалаи таҳқиқшаванда, Раҷабзода Д.А. тавонистааст андешаҳои илмии худро пайгирона баён намуда, хусусиятҳои педагогию психологии мутобиқшавии донишҷӯёнро ба муҳити нави таълимӣ-тарбиявӣ муайян ва раванди озмоиши педагогиро муфассал муаррифӣ намояд.

Мубрамияти мавзӯъ бо он асоснок карда мешавад, ки дар шароити муосири рушди низоми таҳсилоти олӣ масъалаи мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ аҳамияти махсус пайдо кардааст. Гузариш аз муҳити таҳсилоти миёна ба муассисаи таҳсилоти олии касбӣ, тағйир ёфтани муносибатҳои иҷтимоӣ, зиёд шудани дараҷаи мустақилият, талаботи нави

таълимӣ ва зарурати ворид шудан ба гурӯҳи нави иҷтимоӣ аз донишҷӯ мутобиқшавии самараноки иҷтимоӣ, психологӣ ва педагогиро талаб менамояд. Аз ин рӯ, фароҳам овардани шароити мусоиди таълимӣ-тарбиявӣ барои ташаккули мавқеи фаъоли иҷтимоии донишҷӯ ва рушди шахсияти ӯ яке аз вазифаҳои муҳими муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ба ҳисоб меравад.

Дар шароити муосир танҳо доштани донишҳои касбӣ барои ташаккули шахсияти иҷтимоан фаъол кофӣ нест. Донишҷӯ бояд қобилияти муошırати самаранок, ҳамкорӣ бо дигарон, қабули қарорҳои мустақилона, риояи меъёрҳои иҷтимоӣ, мутобиқ шудан ба вазъиятҳои нав ва масъулиятшиносиро низ ташаккул диҳад. Маҳз муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун фазои иҷтимоӣ ва педагогӣ метавонад барои инкишофи чунин сифатҳо шароити мусоид фароҳам оварда, раванди иҷтимоишавии шахсиятро самаранок гардонад.

Дар кори диссертатсионӣ хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ, омилҳои таъсиррасон ба ин раванд ва имкониятҳои педагогии муассисаи таҳсилоти олӣ дар ташкили шароити мусоид барои иҷтимоишавии шахсият мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтаанд. Диққати махсус ба нақши муносибатҳои байниҳамдигарии донишҷӯён ва омӯзгорон, ҳамкории гурӯҳӣ, дастгирии педагогӣ, иштироки донишҷӯён дар фаъолияти таълимӣ ва ҷамъиятӣ, инчунин ташаккули мустақилият ва масъулияти иҷтимоии онҳо равона карда шудааст. Натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавӣ нишон медиҳанд, ки ташкили дурусти муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ва истифодаи мақсадноки воситаҳои педагогӣ метавонад ба коҳиш додани мушкилоти мутобиқшавӣ, баланд бардоштани фаъолнокии иҷтимоӣ ва ташаккули шахсияти мустақилу масъули донишҷӯ мусоидат намояд.

Аҳамияти назариявии тадқиқот дар он зоҳир мегардад, ки асосҳои педагогию психологии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявии муассисаи таҳсилоти олӣ таҳлил ва мушаххас гардида, моҳият, сохтор ва марҳилаҳои асосии ин раванд муайян карда шудаанд. Ҷанбаҳои асосии мутобиқшавии иҷтимоӣ, психологӣ ва таълимии донишҷӯён, инчунин омилҳое, ки ба самаранокии воридшавии онҳо ба муҳити нави таълимӣ ва иҷтимоӣ таъсир мерасонанд, мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муносибатҳои педагогӣ, шаклҳои ҳамкории донишҷӯён бо омӯзгорон ва ҳамсолон, хусусиятҳои фаъолияти гурӯҳӣ ва нақши дастгирии педагогӣ дар раванди иҷтимоишавии шахсият аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шудаанд. Ҳамчунин, робитаи байни мутобиқшавии донишҷӯ ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ва ташаккули сифатҳои иҷтимоӣ, аз қабили мустақилият, масъулиятшиносӣ, қобилияти ҳамкорӣ, муошırати самаранок ва фаъолнокии иҷтимоӣ муайян карда шудааст.

Аҳамияти амалии тадқиқот дар таҳия ва татбиқи маҷмӯи шароитҳо, шаклҳо ва усулҳои педагогии мусоидаткунанда ба мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ зоҳир мегардад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд аз ҷониби омӯзгорон, кураторони гурӯҳҳо, роҳбарони сохторҳои таълимӣ ва мутахассисони соҳаи педагогика дар ташкили фаъолияти таълимӣ ва тарбиявӣ истифода шаванд. Истифодаи суҳбат, машғулиятҳои гурӯҳӣ, корҳои муштарак, машваратҳои инфиродӣ, фаъолияти ҷамъиятӣ ва дигар шаклҳои фаъоли ҳамкорӣ барои фароҳам овардани муҳити мусоиди иҷтимоию педагогӣ ва коҳиш додани мушкилоти давраи мутобиқшавии донишҷӯён мусоидат менамояд. Маводи таҳияшуда ва натиҷаҳои таҷрибавии тадқиқот инчунин метавонанд ҳангоми таҳияи барномаҳои таълимӣ-тарбиявӣ, курсҳои махсус, семинарҳо ва тавсияҳои методӣ оид ба мутобиқшавии донишҷӯёни соли аввал истифода шуда, ба ташаккули шахсияти иҷтимоан фаъол, мустақил ва масъули донишҷӯ мусоидат намоянд.

Боби 1. Асосҳои назариявии мутобиқшавии донишҷӯёни курси якум

Дар боби якум асосҳои назариявию методологии мутобиқшавии донишҷӯёни курси якум ба муҳити таълимӣ-тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ таҳлил карда мешаванд. Мафҳумҳои «мутобиқшавӣ», «мутобиқшавии иҷтимоӣ», «муҳити таълимӣ-тарбиявӣ» ва «иҷтимоишавии шахсият» шарҳ дода шуда, хусусиятҳо, омилҳо ва шароити асосии мутобиқшавии донишҷӯёни курси якум муайян карда мешаванд.

Боби 2. Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯёни курси якум

Дар боби дуюм мушкилоти таълимӣ, иҷтимоӣ ва психологие, ки донишҷӯёни курси якум ҳангоми ворид шудан ба муҳити нави таҳсил дучор мешаванд, баррасӣ мегарданд. Нақши дастгирии омӯзгорон, кураторҳо ва муҳити таълимӣ-тарбиявӣ муайян карда шуда, модели педагогии мутобиқсозии донишҷӯён таҳия ва шароити педагогии татбиқи он асоснок карда мешавад.

Боби 3. Таҳқиқоти эмпирикӣ ва арзёбии натиҷаҳои озмоиши педагогӣ

Дар боби сеюм таҳқиқоти таҷрибавӣ оид ба татбиқи модели педагогии мутобиқсозии донишҷӯёни курси якум гузаронида мешавад. Меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии сатҳи мутобиқшавӣ муайян гардида, натиҷаҳои гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ муқоиса карда мешаванд. Натиҷаҳои озмоиш самаранокии модели пешниҳодшуда ва шароити педагогии онро тасдиқ намуда, барои такмили раванди мутобиқшавӣ тавсияҳои амалӣ пешниҳод карда мешаванд.

Ҳамзамон, дар таҳқиқот аҳамияти интихоби дурусти матнҳои таълимӣ, истифодаи усулҳои интерактивӣ ва ташкили фаъолияти мустақилонаи донишҷӯён таъкид гардида, таъсири онҳо ба рушди тафаккури таҳлилӣ,

эҷодӣ ва салоҳиятҳои касбии омӯзгорони оянда муайян карда мешавад. Дар асоси натиҷаҳои бадастомада тавсияҳои методӣ оид ба истифодаи модели пешниҳодшуда дар раванди таълими забони англисӣ таҳия гардида, имконияти татбиқи онҳо дар фаъолияти амалии омӯзгорон асоснок карда шудааст.

Раҷабзода Дилшод Амиралӣ, дар мавзуи "Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир " барои дарёфти дараљаи илмии номзади илмњои педагогї аз рўйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ)

Мазмуни асосии диссертатсия дар 12 мақола, аз он ҷумла 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА-и Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия чоп гардидааст.

Рисолаи диссертатсионӣ аз мундариҷа, се боб, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, дар маҷмӯъ 185 саҳифаро ташкил медиҳад.

Бояд гуфт, ки диссертатсияи номзадии Раҷабзода Дилшод Амиралӣ, дар мавзуи "Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир " барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) - тадқиқоти илмии анҷомёфтаи пурарзишест, ки масъалаи мубрами рӯзро таҷассум менамояд. Рисола дорои аҳамияти илмӣ-амалии баланд буда, ба меъёрҳои муайянкардаи КОА-и Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад.

Дар маҷмӯъ, тадқиқоти анҷомдодаи Раҷабзода Д.А. ба яке аз масъалаҳои муҳими педагогикаи муосир – мутобиқшавии донишҷӯёни курси якум ба муҳити таълимӣ-тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир бахшида шуда, дорои аҳамияти назариявӣ ва амалии муайян мебошад. Муаллиф дар асоси таҳлили адабиёти педагогӣ, психологӣ ва иҷтимоӣ-педагогӣ, инчунин натиҷаҳои таҳқиқоти эмпирикӣ хусусиятҳои асосии мутобиқшавии донишҷӯёни курси якумро муайян намуда, омилҳо ва шароитҳои педагогии ба самаранокии ин раванд таъсиррасонро асоснок кардааст.

Натиҷаҳои таҳқиқот барои такмили раванди таълимӣ-тарбиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ, баланд бардоштани самаранокии дастгирии донишҷӯёни курси якум ва фароҳам овардани шароити мусоид барои иҷтимоишавии шахсият аҳамияти амалӣ доранд. Маводи таҳияшуда, модели педагогии пешниҳодгардида ва натиҷаҳои озмоиши педагогӣ

метавонанд аз ҷониби омӯзгорон, кураторони гурӯҳҳо ва масъулони сохторҳои таълимӣ дар фаъолияти касбии худ истифода шаванд.

Аз ин рӯ, рисолаи илмии Раҷабзода Д.А. ба талаботи муқarrargardida ҷавобгӯ буда, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) ба ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

Роҳбари илмӣ:
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент,
мудири кафедраи педагогикаи
умумидонишгоҳи ДДОТ ба номи
Садриддин Айнӣ — Мансурова Ҷамила Сулаймоновна

Имзои Мансурова Ҷ.С.-ро
тасдиқ мекунам

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ — Қодирзода Сайвалӣ Муҳибулло

24.04.2026.

Маълумот барои тамос: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; +992 (37) 2241383, info @tgpu.tj www: tgpu.tj